

Havnemesterboligen i Skagen

Udgivet af Realea A/S

Forord

Den 19. maj 2005 underskrev Realea en købsaftale på "Havnemesterboligen" i Skagen, og den 1. oktober 2006 – 16 måneder efter overtagelsen – kunne Skagen Kommune flytte ind i den nyrestaurerede havnemesterbolig. Efter et omfattende restaureringsarbejde er den historiske ejendom blevet genoprettet og nyindrettet med respekt for bygningens egenart og med respekt for dens kulturhistoriske og arkitektoniske værdier.

"Med overtagelsen af havnemesterboligen har vi fået en unik chance for at være med til at give denne del af Skagen et markant løft til glæde for byen og dens borgere. Der vil fortsat blive sikret offentlig adgang til havnemesterboligen, som huset og stedet fortjener", sagde Realeas adm. direktør, Peter Cederfeld, i forbindelse med købet af den smukke Skagen-ejendom.

Og med Skagen Kommunes beslutning om at lade bl.a. byens turistforening flytte ind i de smukke omgivelser, er den offentlige adgang sikret – ikke bare for byens borgere, men også for de næsten to millioner turister, der hvert år gæster Skagen.

Men bygningen er ikke bare en bygning. Den er et stykke arkitektur- og kulturhistorie, og graver man lidt i historiebøgerne, åbenbares det hurtigt, at havnebygningen i mere end 100 år har været

centrum og samlingssted for skagboerne og for de mennesker, som har haft deres gang på havnen.

I bogen her løfter vi en flig af historien om havnemesterboligen i Skagen. Vi løfter en flig af historien om arkitekten bag ejendommen, en flig af fortællingerne om havnens industrielle udvikling og en flig af anekdoterne om det folkelige liv, der altid har udspillet sig i og omkring havnen. Det er vores ønske, at de mange historier og anekdoter til sammen kan være med til at tegne et billede af et enestående bygningsanlæg og en betydende dansk arkitekt.

Realea vil gerne takke arkitekt m.a.a. Christen Justesen og bibliotekar Hans Nielsen – begge fra Skagen – for det gode samarbejde i forbindelse med udgivelsen af bogen og arkitekt m.a.a. Søren Kibsgaard fra Kibsgaards Tegnestue, som sammen med Realea har forestået restaureringen af havnemesterboligen.

Realea A/S
September 2006

Havnemesterboligen

Havnemesterboligen er tegnet af den danske arkitekt Ulrik Adolph Plesner og opført i 1904-1905 som havnekontor med tilhørende bolig for havnemesteren samt to boliger for opsynsbetjente.

Bygningsanlægget profilerer sig værdigt og smukt i byens havnemiljø – som et fikspunkt på hjørnet af C.S. Møllersvej, Vestre Strandvej og Trondsvej, hævet på en banke og med udsigt

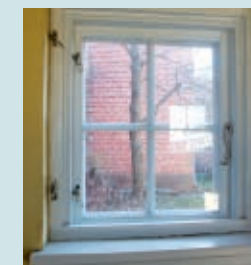
over havneplads, havnebassin og havneindløb til Bindebølls fredede fiskepakhuse samt havnens pulserende liv.

Selve havnemesterboligen udgør ejendommens midterbygning, som på hver side er symmetrisk flankeret af en mellembygning og en tværliggende, gavlvendt bolig beregnet for to opsynsbetjente.

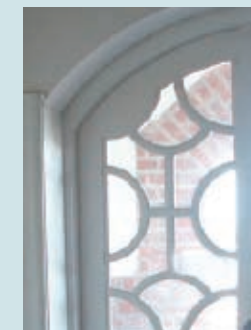
Mod Trondsvej ses et tårn, som forbinder den østlige tværføj med en lille mellembygning og materielbygningen. Anlægget som helhed er opført i én etage på muret fundament; mod havnesiden dog på en sokkel af utilhugne granitsten. Den karakterfulde virkning i facadens flade fremkommer ved et unikt sammensat materialevalg med røde, hårdtbrændte mursten opmuret med en gullig mørtel af bakkesand og tilslag af sort strandgrus. De røde facaders rustikke præg er fremhævet med et supplement af stedvis indmurede halvsten (kopper) af næsten overbrændte, gule mursten, mens taget er beklædt med røde, flade falstagsten.

Så smuk og markant tog havnemesterboligen sig ud, da den blev opført i begyndelsen af 1900-tallet, og sådan så den atter ud, da Skagen Kommune i efteråret 2006 fik overrakt nøglerne efter endt restaurering.

I de mellemliggende 100 år havde ejendommen imidlertid været igennem en lang række mere eller mindre heldige forandringer både udvendig og indvendig. I bogen her lader vi arkitekt Søren Kibsgaard komme til orde og fortælle om det store genopretningsarbejde, der har bragt havnemesterboligen tilbage til sin oprindelige skikkelse.

Kun den oprindelige hoveddør og et par enkelte originale vinduer var bevaret fra havnemesterboligens opførelse i 1905. De nye døre og vinduer er genskabt i original stil.

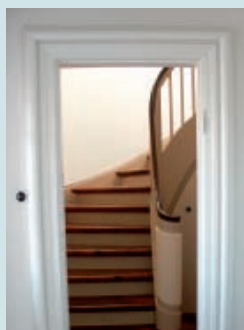

Om restaureringen af havnemesterboligen

Af arkitekt m.a.a.
Søren Kibsgaard

Efter restaureringen har havnemesterboligen igen fået tag af den originale falstagsten.

Stort set alle indvendige døre og gerigter var bevaret, da Realea overtog ejendommen i foråret 2005.

Havnemesterboligen i Skagen har været fredet siden 1986. Senest har den været ejet af Skagen Kommune, og frem til 2003 havde kommunens tekniske forvaltning kontorer i bygningen.

Det markante bygningsanlæg har gennem årene gennemgået store forandringer i både det indre og det ydre. Men heldigvis var ændringerne i den ydre hovedstruktur ikke mere omfattende, end at bygningens stærke og fremtrædende arkitektur var bibeholdt.

De ændringer, der var foretaget indvendig, vedrørte stil, materialer, ruminddeling og håndværksmæssig udførelse. For eksempel var de oprindelige plankegulve belagt med spartelmasse, masonitplader og nålefilt. Der var nedhængte lofter overalt, nye skillevægge var tilføjet, og der var en mængde skæmmende el- og vvs-installationer.

På listen over de udvendige ændringer stod bl.a. en uheldig udskiftning af murværkets fuger, udskiftning af taget, udskiftning af vinduer og døre samt opførelse af en mindre tilbygning.

Og endelig var der ændringerne i bygningens udenomsarealer, hvor der stort set intet var tilbage af den oprindelige haveindretning.

Samlet set var der således behov for et væsentligt restaureringsmæssigt løft i såvel interiører som eksteriører samt i udearealer, hvis der i havnemesterboligen og dens omgivelser skulle skabes et harmonisk og sammenhængende helhedsindtryk.

Inden restaureringsarbejdet gik i gang, udarbejdede arkitekt Frants Frandsen fra Realea A/S således en genopretningsplan, der har været styrende for restaureringens overordnede idé og målsætning.

Det har gennem hele forløbet været intentionen at tilvejebringe en arkitektonisk helhedsløsning for at sikre, at bygningerne og omgivelserne ville genfremstå og markere sig med arkitektonisk værdighed i det omgivende havnemiljø.

Genopretningen af det fredede anlæg har derfor ikke alene koncentreret sig om de bygningsmæssige aspekter, men har også drejet sig om, gennem en arkitektonisk bearbejdning, at udforme anlæggets nære omgivelser, dvs. have, stisystemer, planter mv. Og samtidig har det været vigtigt at sikre, at bygningen efter endt restaurering opfylder nutidige krav til en funktionel anvendelse, herunder gode adgangs- og arbejdsforhold.

Den indvendige restaurering og indretning

Den oprindelige inddeling af bygningens rum er i nogen udstrækning ført tilbage. Men i denne

på en banke, hævet over det omgivende terræn, har nemlig gjort det vanskeligt at etablere en sådan handicapadgang. I den forbindelse støder man på konflikten mellem på den ene side

“Intentionen har været at skabe en arkitektonisk helhedsløsning for havnemesterboligen”

sammenhæng skal man have for øje, at bygningen oprindeligt har bestået af tre selvstændige boliger med eksempelvis hvert sit køkken. Og set i relation til den fremtidige anvendelse af huset ville det have været meningsløst at genskabe alle rum i deres oprindelige form og funktion. I stedet for tre boliger er bygningen i dag indrettet som ét stort kontorhus opdelt i mindre enheder.

De senest tilkomne lette skillevægge er derfor fjernet, der er indrettet nye toiletter, og i tagetagen er der indrettet køkken og frokoststue til husets brugere.

Når det gælder brugerne, har en af de restaureringsmæssige udfordringer været at skabe adgang for handicappede. Bygningens placering

ønsket om at sikre optimale adgangsforhold og på den anden side ønsket om at tage et behørigt hensyn til arkitektoniske og fredningsmæssige forhold. Løsningen har været at placere en lift i tilknytning til en mindre tilbygning, der er opført i 1980'erne, og på den måde skabe forbindelse mellem hovedbygningen og den ene sidebygning.

Det gamle undertag af gipsplader er fjernet, og i stedet er der lagt et nyt undertag af brædder og pap.

En konservatorundersøgelse afslørede ikke færre end seks farvelag på busets gerigter.

Ind i hver en krog

Når det gælder lofter, vægge, gulve og træværk er hver en krog blevet undersøgt. Samtlige nedhængte lofter er fjernet, hvorefter de oprindelige lofter og stuk er genskabt og overfladebehandlet med mosfarve. Det eksisterende tapet, glasvæv og grundpapir er fjernet fra samtlige vægge, hvorefter pudset er repareret. Væggene er efterfølgende påsat grundpapir og malet med silikatmaling.

De gamle gulvplanker stod desværre ikke til at redde. På grund af de mange klammer og søm viste det sig umuligt at afslibe gulvplankerne med et tilfredsstillende resultat, og der er i stedet lagt nye gulve af brede Douglasplanker, som herefter er behandlet med lud og sæbe. Da gulvene alligevel skulle udskiftes, blev det til gengæld muligt at etablere en skjult fremføring af el- og vvs-installationer, ligesom isolering af gulvet kunne udføres.

Stort set alle indvendige døre og gerigter var bevaret, hvorimod alle lysningspaneler omkring vinduerne var fornyede – dog i en udformning, der lå langt fra bygningens originale stil. De fleste døre kunne genbruges, men af hensyn til adgangen for handicappede er et par af dørene dog udskiftet med nye bredere fyldningsdøre.

Herudover er alle døre og andet indvendigt træværk sat i stand af snedkere og malet med linoliemaling.

For at finde frem til hvilke farver, der oprindeligt havde været brugt i havnemesterboligen, udførte konservator Kurt Nedergaard en indledende farvearkæologisk undersøgelse af det malede træværk og af væggene.

Farveundersøgelsen afslørede de skiftende farver gennem tiden, og alene på gerigter blev der konstateret seks farvelag:

- Begyndelsen af 1900-tallet: Grønt på grå undermaling
- Formentlig 1920'erne: Egetræsådning
- Formentlig 1930'erne: Gråviolet med mørkviolet staffering
- Formentlig 1950'erne: Lys perlegrå på gulligrå undermaling
- Formentlig 1960'erne: Lys cremefarvet
- 2005: Lys grå.

Også væggene blev undersøgt, inden restaureringen gik i gang, og efter at de første lag af tapet og grundpapir var fjernet, blev der iværksat endnu en undersøgelse af vægfarverne.

Undersøgelserne viste flere lag af limfarve, der var malet direkte på den oprindelige pudsede overflade, hvorpå der formentlig engang i 1920'erne var opsat grundpapir og tapet.

På baggrund af konservatorens farveafdækning blev der udvalgt nogle karakteristiske vægfarver til tre af hovedbygningens centrale rum. Farverne er fremstillet, så de matcher nogle af de konstaterede farver, bl.a. gråviolet, men er samtidig tilpasset i en harmonisk treklang – og uden de oprindelige farvers ”tyngde”. Væggene i de øvrige rum er holdt i en neutral lys farve.

Samtlige vægge er malet med silikatmaling på grundpapir, alt træværk er malet med linoliemaling, og lofterne er malet med mosfarve.

Havnemesterboligen – set udefra

Udvendig er havnemesterboligen bl.a. blevet forsynet med nyt tag, ligesom facadens oprindelige fuger er genskabt – efter et større detektivarbejde og flere praktiske forsøg.

Murværket på havnemesterboligen består af røde blødstrogne, kulbrændte mursten i dansk normalformat med enkelte gullige halvsten (kopper) iblandet.

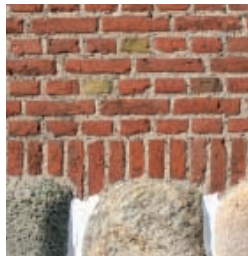
De oprindelige fuger var af mørtel med tilslag af groft, gulligt bakkesand og mørke/sorte småsten. Men desværre fremstod store dele af facaderne omfugtet med en fremmedartet, grålig, finkornet og stærk cementholdig mørtel. Endvidere var en

Tre af hovedbygningens centrale rum er malet i farver, der ligger tæt på de oprindelige, mens væggene i de øvrige rum er holdt i en neutral lys farve. I dette rum er også loftet bragt tilbage til det oprindelige udseende – bl.a. med en behandling af spritbejdse.

“Murværket har genvundet sin tænkte karakter og stoflighed”

del af de oprindelige fuger nedslidte, ligesom en del mursten var nedslidte og porøse.

Der var derfor ingen tvivl om, at de oprindelige fuger skulle genskabes, og ved at gennemføre en

Havnemesterboligens facade træder tydeligt frem med de røde, hårdtbrændte mursten suppleret med halvsten (kopper) af næsten overbrændte, gule mursten

række praktiske forsøg, bl.a. med indsamling af småsten på Skagen Nordstrand, lykkedes det at fremstille en fugemørtel, som i forhold til tilslag og farvetone fremstår som den oprindelige. Derved har murværket genvundet sin tænkte karakter og stoffighed.

Af ældre optegnelser og fotografier fremgik det endvidere, at bygningen oprindeligt var opført med en speciel tagbelægning af falstagsten. Disse sten blev dog i slutningen af 1980'erne udskiftet med almindelige røde vingetegl, lagt på et undertag af gipsplader og nye lægter.

Den originale falstagsten har kun været produceret i Danmark i en kort årrække omkring år 1900, men kan stadig ses på flere ældre ejendomme i Skagen. Heldigvis blev den oprindelige

falstagsten opmålt, dengang taget på havnemesterboligen blev udskiftet i 1980'erne, så vi i dag har kendskab til dens oprindelige udformning.

Spørgsmålet var imidlertid, om denne originale tagsten stadig kunne skaffes. Men da markedet blev undersøgt, viste det sig, at tagsten - der er stort set identisk med den oprindelige falstagsten - stadig i dag produceres på et tysk teglværk. Så selv om tagstenen ikke er særlig skagen'sk, er den dog med til at tegne bygningen og dens historie. Det blev derfor besluttet at give bygningen den oprindelige tagbelægning igen, så taget nu atter fremstår med sin markante profil.

Undertaget af gipsplader blev fjernet, og der blev lagt nyt undertag af brædder og pap. For at minimere højden på det nye undertag og for at

Udsigten fra havnemesterboligens karnaptårn. Herfra har de skiftende havnemestre gennem tiden kunnet holde øje med livet på havnen. Den sidste havnemester forlod ejendommen i 1982.

sikre de oprindelige detaljer ved tagfod og langs gavle, er brædderne på undertaget lagt ned imellem spærerne.

Samtidig er 20 nyere, uoriginale tagvinduer blevet fjernet, så huset i dag kun har to oprindelige støbejernstagvinduer.

Med undtagelse af den oprindelige hoveddør mod havnen samt et par vinduer var alle vinduer og døre blevet fornyet omkring 1990. Disse var desværre udført i en så ringe kvalitet, at de fleste af dem var kraftigt angrebet af råd. Derfor er der - med undtagelse af nogle få tilbageværende, oprindelige vinduer - tilført nye vinduer og udvendige døre i de originale profiler i karmtræ og rammer. Vinduerne er udført med koblede rammer som enkelt glas og med indvendig påkobling af hærdet glas (optoglas).

Hvide stakitter og marehalm

For at sikre en arkitektonisk helhedsløsning for havnemesterboligen og dens nære omgivelser blev også de udvendige arealer bragt tilbage til et udseende tæt på det oprindelige.

Mod havnen har landskabsarkitekt Luc Ghysels i store træk genskabt det oprindelige anlæg med hvide stakitter, der er placeret symmetrisk

på hver side af hovedindgangen. Der er udført nye belægninger af granitsten og stier med grus, ligesom der er plantet marehalm, sådan som der også var, da havnemesterboligen blev opført for 100 år siden.

Også i den del af haven, der vender mod byen, er der - ud over parkeringspladser - skabt et nyt og helt enkelt haveanlæg. Stier, belægninger, bede og planter harmonerer nu med bygningens arkitektur - og udgør tilmed en smuk ankomst for de brugere, der fremover lægger vejen forbi.

Der eksisterer en lille anekdote om, hvorfor det netop blev falstagsten, som arkitekten Ulrik Plesner i sin tid valgte til havnemesterboligen.

På en af sine mange togrejser i forbindelse med arbejde i Skagen faldt han i snak med en teglværksejer fra Roskilde-egnen, som netop forhandlede den pågældende tagsten. Ulrik Plesner blev åbenbart så begejstret for teglværksejeren eller for tagstenen, at den skulle bruges til Skagens nye havnemesterbolig, og sådan blev det. Det fortæller historien i hvert fald.

Havnemesterboligen – i Plesners streg

1. Havnemesterboligen er som helhed opført i én etage på muret fundament; mod havnesiden dog på en sokkel af utilbugne granitsten.

2. Havnemesterboligen er igen forsynet med det oprindelige tag af røde, flade falstagsten.

3. Den originale hoveddør med fine mønstersprossede vinduer er bevaret.

4. De originale kviste er genskabt.

5. Facadens karakterfulde virkning er resultatet af et unikt sammensat materialevalg med røde, hårdtbændte mursten opmuret med gullig mørtel af bakkesand og tilslag af sort strandgrus.

6. Kun et par enkelte originale vinduer var bevaret fra havnemesterboligens opførelse i 1905. De nye vinduer er genskabt i original stil.

Af arkitekt m.a.a.
Christen Justesen,
Arkitektfirmaet
Christen Justsen A/S,
Skagen

Plesner – manden bag den jyske arkitektur

Arkitekten bag havnemesterboligen var Ulrik Plesner, en markant dansk arkitekt med rødder i det vestjyske.

Arkitekten bag havnemesterboligen i Skagen var Ulrik Plesner; en betydende dansk arkitekt med rødder i det vestjyske. Ulrik Plesner er født i 1861 i Vedersø præstegård, og det barske vestjyske landskab og Vestjyllands byggeskik kom da også til at præge hans virke i det meste af hans liv som arkitekt.

Men selv om inspirationen fra den jyske byggeskik var fremtrædende i meget af Plesners arbejde, kan han dog ikke placeres og karakteriseres ved alene at tale om en jysk påvirkning. Han lod sig inspirere af mange strømninger, og i hans københavnske arkitektur gør andre påvirkninger end den jyske sig gældende – først og fremmest ses en engelsk indflydelse.

Ulrik Plesner var dog først og fremmest ”sin egen”. Arkitekt Ivar Bentzen (1876-1943) skrev i 1931, da Plesner blev udnævnt til æresmedlem af Akademisk Arkitektforening: ”Plesners første Huse påvirkede Samtiden så stærkt, at de kun i meget kort tid var et Særsyn herhjemme. Men hvert enkelt af Plesners egne Huse er, når man ser efter, særpræget af sin Beliggenhed”.

Plesners møde med Skagen

Plesner var først i murerlære, siden gik han på Teknisk Selskabs Skole, og i 1893 fik han

afgangseksamen fra Kunstakademiets Arkitekt-skole. Han udtalte senere, at han havde brugt al sin tid efter akademiet på at glemme det, man lærte ham dér.

Ulrik Plesner kom til Skagen i 1891, 30 år gammel, som konduktør ved Fyrvæsnet, hvor han skulle tilse opførelsen af Højen Fyr. Ved et tilfælde havde hotelejer Degn Brøndum netop på dette tidspunkt brug for en arkitekt til udvidelse af sit hotel, og Plesner fik overdraget opgaven – sikkert på vennen P.S. Krøyers foranledning. Dette blev samtidig starten på Plesners indtræden i kredsen af skagenskunstnere og indgangen til hans virke i Skagen, som varede til hans død på selv samme hotel i november 1933.

Plesners første projekt i Skagen – tilbygningen til Brøndums Hotel – var en smuk og enkel to etager høj rødstensbygning, som ikke desto mindre dengang må have virket temmelig fremmed i Skagen mellem de lave kalkede længer i byen. En del af hotellets ældre bygninger var dog allerede på det tidspunkt opført i en rød-blakket mursten, hvilket angiveligt har forstærket Plesners trang til at benytte den vestjyske tradition med rødsten-arkitekturen. I 1897 udførte han endnu en tilbygning til hotellet.

I hans første arbejdsopgaver var Plesner tydeligt under indflydelse af en jysk stemning. Men da han omkring 1904 fik nye arbejder i Jylland, var han nået et langt skridt videre: Han havde taget dén byggeskik, som han kendte så godt, op til udvikling, og han indføjede mange detaljer, som slet ikke havde fortilfælde i den jyske byggeskik.

Efter tilbygningerne til Brøndums Hotel fik han i 1905 til opgave at tegne det nye havnekontor på Skagen Havn, og i de følgende 27 år tegnede

“Plesner havde en stor styrke i sin sans for detaljer og materialer”

han en lang række bygninger i byen og oplandet. Holst Skibshandel, Teknisk Skole, Havnepladsen 12, posthuset, Anchers hus, stationen, den kongelige feriebolig ”Klitgården”, den svenske kirke og Skagen Museum hører til blandt de mest kendte. Og alle er de i samme stil som de huse, han i denne periode byggede i Ringkøbing – bl.a. borgmesterboligen.

Det er store bygninger i røde sten med halvvalmede tegltage og gesimser, der går om hjørnet

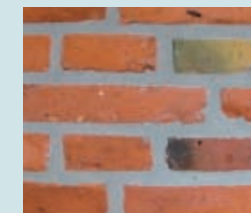
på gavlene. Stilen er præget af hans hjemegns byggetradition, der kan spores sydpå over Sønderjylland helt til Holland, men som adskiller sig stærkt fra traditionen i Skagen, hvor teglstenen altid har været en mangelvare.

Plesner havde en stor styrke i sin sans for detaljer og materialer. Stenene er alle steder de smukke og vejrbestandige håndstrøgne sten med den dybe røde farve, muret i krydsforbandt med skræbefuge i gullig mørtel, der er fremkommet

ved blandingen med bakkegrus. Vinduerne er småsprossede og malet hvide eller perlegrå, og dørene har fine mønstersprossede overvinduer.

Engelsk inspiration

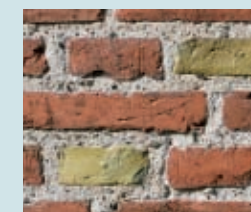
Men trods det omfattende engagement i byen var det alligevel som om, Skagen endnu ikke var gået Plesner rigtigt i blodet. Ingen steder er benyttet nogen af Skagens karakteristiske træk som de øst-vest-vendte kalkede længer med udskud, de lige gavle eller de små halvvalme,

Før restaurering af havnemesterboligens fuger...

...og efter restaurering, hvor den oprindelige fuge er genskabt – med gullig mørtel af bakkesand og tilslag af sort strandgrus.

Enkelte steder på havnemesterboligen var den originale fuge heldigvis bevaret.

En tilbygning til Brøndums Hotel var en af Plesners allerførste opgaver i Skagen.

kantforskallinger osv. Kun Brøndums tredje tilbygning og Holsts Skibshandel havde fået hvidtede tandsnitsgesimser.

En del af inspirationen til sine bygninger hentede Plesner da også fra udlandet. Sideløbende med sine arbejder i Danmark var han på flere længerevarende studierejser i Italien og Grækenland, men intet af det, han så der, vandt genklang i ham. Først under en rejse til England var der noget, der kunne begejstre ham. Noget, som var i tråd med de tanker, han allerede selv havde gjort sig, og i flere af Plesners arbejder ser man den engelske inspiration.

Men selv om Skagen ikke afspejlede sig så markant i hans byggestil, var livet i det nordjyske godt for hans trivsel. Plesner var jo født i

Vedersø ved Ringkøbing; en egn, der har meget til fælles med Skagen, og Nordjyllands barske egne var for Plesner det rette element. I hans senere år, hvor tungsindet tog til, opholdt han sig da også oftere og oftere i Skagen.

Det fortælles, at han afskyede administrationen ved store opgaver, og her må mange af de mere overskuelige opgaver i Skagen have været en lise for ham. Hans medarbejder fra 1904-1908, arkitekt Carl Schiøtz, skrev bl.a. om ham: ”Ovre på Vestkysten og på Skagen lavede han op, der aandede han friest”.

Havnemesterboligen – i Plesners streg

I Skagen var man i 1903 begyndt at arbejde med planer for en ny havn. Havneingeniør J.

Ollendorff fra Frederikshavn havde i april 1904 udarbejdet et projekt med tre ret uinteressante huse til havnens administration: Et materielhus mod vest på den nuværende parkeringsplads til rådhuset, en længe med bolig for to havnebetjente på det sted, hvor C.S. Møllersvej går i dag, og havnemesterboligen på omtrent samme plads og med samme omrids som den midterste del af havnebygningen i dag.

Plesner fik sendt et tryk af disse tegninger og gik i gang med omprojekteringen af forslaget. På en plantegning til havneprojektet kan man se, at Plesner med blyant har prøvet sig frem med placeringen af bygningerne for at give det bedst mulige udsyn over havnen og havet. Overlegent omkomponerede Plesner således Ollendorffs plan.

Han beholdt som nævnt omridset af havnemesterboligen – en villa med vaskehusfløj mod nord og karnap mod syd – men delte med et kunstgreb opsynsbetjentenes længe i to og lagde én på hver side af havnemesterens hus. Havnemesteren fik et karnaptårn med havnekontor i stuen, opholdsstue på første sal og udsigtsbalkon på taget. Materielhuset blev drejet øst-vest og lagt nord-øst i anlægget. Til slut blev der anlagt en have mod nord og vest, opdelt med planke-

værker og stakitter, så hvert hus fik sin have. Havneadministrationsbygningen blev således et prægtigt anlæg - vendt mod havet og efter skagen'sk tradition flot placeret på en græsklædt forhøjning, en knæbak!

Det var et bygningsanlæg med stærk vestjysk inspiration, hentet bl.a. fra ”Kampmanns gård” i Varde (1781). Og lægger man vejen forbi domhuset i Ringkøbing, som Plesner byggede samtidig med havnebygningen i Skagen, kan man se, at de to bygninger er næsten identiske i deres ydre stil og detaljeringsgrad.

På havnearealet og molen syd for havnebygningen opførtes få år efter fiskepakhuse, der var tegnet af Plesners gode ven, arkitekt Thorvald Bingesbøll.

Når de sejlede ankom til havnen i Skagen, tronede havnemesterboligen værdigt og smukt, højt hævet på en banke og med udsigt over hele havneområdet.

Havnemesterboligen – i Plesners streg

Til venstre ses havneingeniør J. Ollendorffs første tegning til havnemesterboligen i Skagen og til højre Plesners bearbejdning af samme tegning.

Arkitekt Thorvald Bindesbøll var Ulrik Plesners højt beundrede ven og gode samarbejdspartner.

Samarbejdet med Thorvald Bindesbøll

I årene op til første verdenskrig strømmede opgaver af mange arter til Plesner fra by og land. Men succesen var ikke ubetinget af det gode. Hans arbejdsevne var ujævn, og blev det mere og mere med årene. Han kunne fordybe sig i sine opgaver og arbejde længe og indgående med dem. Men han kunne også fortabe sig i dem eller i noget helt andet og tøve med dem så længe, at det var ved at blive for sent, eller ligefrem blev det.

Hans psykiske særegenhed gjorde det heller ikke lettere. Han vedblev at lide af depressionsanfald, og mens de stod på, gik han i hi. Det blev næppe bedre af hans nære tilknytning til Skagenskunstnerne; blandt dem skal depression efter sigende have hørt sig til.

I hans natur lå det heller ikke at drive stor arkitektvirksomhed med alle de trivialiteter, der fjerner manden selv fra gerningen. Nogen nem chef var han for øvrigt heller ikke. I erkendelse af sine manglende evner til at drive en virksomhed allierede han sig derfor med arkitekter, som han havde tiltro til kunne klare det praktiske arbejde. Deres kvalifikationer i øvrigt var han ikke altid kritisk nok overfor.

En mand med en ganske anden og mere robust personlighed stod ham dog nær: Thorvald Bindesbøll var hans højtbeundrede ven. Forholdet er ikke svært at forstå. Plesners store fortrin som bygningskunstner var hans evne til at give sine husformer fylde og hans fornemmelse for materialet. Lignende egenskaber var der i Bindesbølls sjældne begavelse, og med sin stærke personlighed har Bindesbøll utvivlsomt haft stor indflydelse på sin femten år yngre ven.

Arbejdsomt supplerede de hinanden på fornem vis. Et resultat af deres samarbejde er ombygningen i 1910 af Skagen Kirke, oprindeligt tegnet af C.F. Hansen.

Plesner (til venstre) og hans medarbejder, Kristian Jensen.

Mennesket Ulrik Plesner

Plesner var en stor og statelig mand; en af dem man lagde til. Hans ansigt var fast og klart i trækkene, hans morsomt sammenknebne havblå øjne havde et fjernt iagttagende blik. Han bevægede sig sindigt og lidt tungt, vakte i det hele taget let tanken om en isbjørn. Kinderne var røde og håret tidligt hvidt.

Hans væsen svarede til det ydre, svært at forstyrre og noget fraværende, upåvirket af hvem han stod overfor. Stemmen havde en ejendommelig klang, let vestjysk, og han talte på en besynderligt umoduleret måde, uden at bevæge læberne. Ordene faldt ikke over hinanden, de begyndte og endte jævnlige med en knurretone.

Som regel virkede han nærmest mut, til tider studs og lejlighedsvis urimelig. Han forblev ungkarl, og det satte sit tydelige præg på hans i forvejen sæde væsen, der fra hans unge dage vakte undren og morskab og affødte anekdoter i stort tal. Men alt i alt var han en mand, de fleste holdt af og gerne var sammen med, og når det hændte, at han kastede hængningerne overbord, var han uimodstælig og uforglemmelig.

I Skagen blev Plesner byens arkitekt. Byrådet brugte ham som æstetisk censor ved alle nybyg-

gerier. Ud over de huse, han selv tegnede, kom Plesner derved også indirekte til at præge den øvrige bebyggelse i byen i en sådan grad, at Skagen den dag i dag er præget af Plesner mere end nogen anden arkitekt.

Som censor var det hans opgave at sikre helheden og den arkitektoniske sammenhæng i byen. Derfor lænede han sig efterhånden også i sine egne byggerier kraftigt op ad den særlige Skagensbyggeskik med kalkede, helst gule facader og hvide detaljer. Men derved afskar han sig samtidig fra at bruge det, han så udpræget havde sin styrke i: Den stærke murstensvirkning.

Når Plesners arbejder fra efterkrigsårene ikke står så stærkt i billedet, hænger det imidlertid også sammen med den generelle udvikling i begyndelsen af 1900-tallet.

Tiden var blevet en anden, og meget af den arkitektur, han selv havde været med til at føre frem, var nu blevet hver mands eje. Nye strømninger inden for bygningskunst og arkitektur satte ind med fuld kraft, men Plesner havde ikke den samme smidighed som adskillige andre til at optage og omsætte de nye strømninger og glide med over i næste fase - den genvakte klassicisme.

Ulrik Plesner var en stor og statelig mand; en af dem man lagde mærke til, og i Skagen blev Plesner ubestridt byens arkitekt.

Kortet viser Plesners registrerede byggerier i Skagen. Bygningerne er navngivet efter, hvem og hvad de blev bygget til. I dag anvendes de fleste bygninger til andre formål, bl.a. butikker og boliger.

Plesners byggerier i Skagen

1. Skagen Station	16. Købmand Holsts Gård
2. Borgmesterbolig	17. Skagen Bank
3. Telegrafstation	18. Posthus
4. Fotograf Knudstrups butik og bolig	19. Grev Knuths sommervilla
5. Butik og bolig for Fru Baumann	20. Skuespillerinde Christel Holcks sommerbus
6. Teknisk Skole	21. Apoteker Klæbels sommerbolig
7. Atelier for Anna og Michael Ancher	22. "Klitgården" – kongelig sommerbolig
8. Saxilds Gård	23. Bolig for Marie og P.S. Krøyer
9. Brøndums Hotel	24. Skagen Sygehus
10. "Ørnebo", Elna Jørgen-Jensens sommerhus	25. "Den svenska Sjømandskyrkan"
11. Bolig til professor Carl Locher	26. Havnemesterboligen
12. Admiralsgården, Brøndums Strandhotel	27. Kantor Hansen-Larsens bolig
13. Bolig for fiskeeksportør Werner Larsson	28. Skagen Kirke
14. Skagen Museum	29. Kirkegårds-kapel
15. Bolig for Fru Dora Holst	30. Ulrik Plesners grav

Omvæltningen i arkitekturopfattelsen slog på en måde grunden væk under ham, og på dette tidspunkt i hans karriere, hvor man ellers kunne vente store ting af en mand af hans støbning, blev han overhalet indenom af det bratte omslag i bygningskunsten.

Med alderen blev også livet sværere for ham. Helbredet svigtede, bekymringer for helbredet

og vel kunne han være "folkelig" i ydre forstand, men mest var han det deri, at han fandt frem til noget, der havde dybe rødder i dansk sind.

Han havde mere end de fleste noget at give af, og han havde evnen til at give. Desuden havde han en udpræget begavelse på to afgørende felter i bygningskunsten: Formens og stoffets. Han havde et ejendommeligt klarsyn, en forbilledlig

"Plesner viste vejen til nye inspirationskilder for dansk arkitektur"

plagede ham, og hans kreds tyndede ud. Han døde 72 år gammel den 22. november 1933 hos Brøndum.

Med dybe rødder i dansk sind

Blandt sin tids arkitekter står Ulrik Plesner helt i forgrunden og på en plads for sig. Det har ofte været sagt om dem, at de ikke dannede skole. Men Plesner nåede nærmere til det end nogen af de andre. I hans arkitektur var der i al dens ujævnhed en egen enkel styrke, der virkede vidt ud og dybt ned. "Han var en folkelig mand", sagde hans første bygherre mange år efter hans død,

sans for opgavens indhold og opgavens muligheder og en evne til at omsætte det i et hus.

Frem for nogen anden viste han vejen til nye inspirationskilder for dansk arkitektur, nemlig vestpå, i stedet for det evindelige sydpå.

Plesner arbejdede i næsten fyrrer år som Skagens førende arkitekt, og han prægede byen med sin personlige stil, der byggede på den hjemlige tradition, stoffligheden i de gammelkendte materialer, det smukke håndværk og helhedsvirkningens betydning.

Havnemiljøet gennem tiden

Skagen Havn, 1960'erne.

”Det var en stor lettelse for Indbyggerne, om her blev indrettet en nogenledes sikker Havn; thi de har for deres Skuder i Seilings-Tiden, fra først om Foraaret til hen ved Jule-Tider, saa ofte de ligge ved deres Hiem, ingen anden Frelse, end at de for det aabne Hav ved sydlige Strand i Storm og uroligt Veyr, maa ride deres Ankere og Anker-Tou, da der imidlertid altid maa holdes en Mand om Bord, for at holde Vagt, og at flittig belegge Anker-Tovene, at de ikke skal overgnaves, og Fartøjerne derudover forulykkes ved deres eget Hiem, hvilket dog undertiden har tildraget sig. Efter de Seylendes og Kyndiges Beretning skal her kunne indrettes en nogenledes beqvem Havn ude ved de Sand-Grunde eller Rev, som ligge ved den Ost-Sydostlige Kant af Skagens Odde eller Grenen, hvor der i en vis

Strækning skulle nedsenkes enten Steen-Kister eller gamle ubrugbare Skibe, ladede med stor Steen, hvorved de kunne gøres sikre for østlige, sydlige og vestlige Vinde, hvilke allene foraarsager dem meest Fare og Uleylighed, thi for nordlig Storm og Søe har de Beskyttelse af Landet.”

Således skrev arkivtegner Søren Abildgaard allerede i 1761 om gavnigheden af en havn ved Skagen, men det skulle blive en sej fødsel, før havneanlægget endelig kunne indvies i november 1907. I generationer diskuterede politikere, vandbygningsekspertter og fiskere, hvor der skulle sættes ind med nye havnebyggerier i Jylland. En kommissionsbetænkning fra 1878 pegede på Skagen som stedet, hvor en nødhavn skulle anlægges, men da man havde svært ved at overskue

omkostningerne ved etableringen i det stadig sandflugthærgede område, endte det med, at man i stedet udvidede Frederikshavn Havn. En ny kommission arbejdede det meste af 1880'erne og barslede bl.a. med et forslag til en dobbelthavn ved Skagen, projekteret af overtoldinspektør Holm. Han forestillede sig havnen som et stort bassin i terrænet mellem Det Hvide Fyr og Det Grå Fyr og forbundet til såvel Kattegat som Skagerrak af kanaler.

I mellemtiden øgede fiskerne fra Skagen presset på indenrigsministeren, hvilket førte frem til et nyt havneprojekt, udarbejdet af ingeniør Berg. Senere fantaserede man også om en øhavn ved Skagen og flere andre vidtløftige konstruktioner, men det blev Bergs projekt fra 1888, der i princippet kom til at ligge til grund for vedtagelsen i Rigsdagen den 23. april 1903.

Licitationen over havneanlægget

Licitationen over havneanlægget blev holdt den 26. januar 1904. Det arbejde, der blev udbudt, bestod i anlæggelsen af to molearme - en vestlig og en østlig - samt en midtermole, der ville dele havnen i en inderhavn og en forhavn. Endvidere skulle der laves en pier til losning og lastning af fisk og andet gods, forsynet med et antal slæbesteder, hvor hyttfadene kunne trækkes op.

Byggemateriale til konstruktion af Skagen mole i 1904

Molekonstruktionen var nøje beskrevet i udbudsmaterialet, hvor man byggede på erfaringerne fra de nylige havnebyggerier på Læsø og Anholt. Man regnede forlods med, at der skulle bruges:

7.130 kubikfod egetræ
34.950 kubikfod pommersk fyrretræ
24.830 kubikfod sydsvensk fyrretræ
98.540 kubikfod gran- eller fyrretræ
90.000 pund bolte og beslag
60.000 stykker spiger
185.000 pund pladebeslag
2 millioner søm
15.700 kubikfavne sten
7.200 kubikfavne ral

Syv bud indkom, men det blev ingeniørfirmaet A.P. Gunnarson og Søn, der sammen med firmaet Elzelingen vandt licitationen.

Ingeniørfirmaet Gunnarson & Søn ledede arbejdet med at bygge Skagens første havn i 1904.

Bygningen af de første molearme ved Skagen Havn.

Ved havneindvielsen i 1907 blev der rejst en imponerende æresport dekoreret med sildegarn og dobbere.

Havneanlægget bygges

Arbejdet med havnebyggeriet gik så småt i gang i februar 1904. Gunnarson & Elzelingen var på dette tidspunkt i gang med at bygge Horsens-Odder-banen, og herfra kom dampskibet "Johanne" sejlene med lokomotiv, tipvogne og jernbanesveller.

Gunnarson senior, der kom til Danmark fra Sverige som stenhugger i 1866 og skabte en driftig entreprenørvirksomhed, disponerede arbejdet og sørgede for, at de nødvendige materialer var til

Næppe var molearmene begyndt at skyde fra kysten, før de første både lagde sig i læ, og i sommeren 1907 blev havnen i flere måneder benyttet af 150 svenske fiskerbåde med en samlet besætning på ca. 1000 mand. Havnen var således allerede i god brug, da kanonbåden "Krieger" på kong Frederik d. 8.s signal kunne sprænge båndet mellem molehovederne, hvorved havnen officielt blev åbnet i november 1907.

Byen var spækket med flag, og også de navnkundige skagenskunstnere bidrog til festlighederne.

"Også de navnkundige skagenskunstnere bidrog til festlighederne"

stede på byggepladsen, mens Gunnarson junior tog sig af den daglige drift. Der blev naturligvis rekrutteret lokale arbejdere, ligesom det omfattende og komplicerede anlægsarbejde tiltrak raske svende fra hele Vendsyssel. Byens pensjonsværdter gned sig tilfredse i hænderne, og helt nye etableringer for indlogering af havnearbejdere så dagens lys. Hotelejer Olesen på hovedgaden opførte et udligstårn på den store klit bag hotellet, så folk derfra kunne følge havnebyggeriet.

Således havde Michael Ancher stået for udsmykningen af spisesalen på Skagens Hotel, hvor senere kongemiddagen - bestående af ægte skildpadderagout, kogt rødspætte og fasan - skulle indtages. Og på havnen havde marinemaleren Carl Locher rejst en imponerende æresport dekoreret med sildegarn og dobbere. Blandt de mange tilrejsende på dagen var også et stort antal fotografer, og kgl. hoffotograf Peter Elfelt fremstillede en af Danmarks ældste udendørs

reportagefilm, der allerede aftenen efter blev fremvist i Frederikshavn.

Havnen blev byens krumtap. I bymidten ret ud fra den centrale del af havnen skød de bygninger op, som enten havde direkte forbindelse med hav og havn eller var en følge af den købstadsmæssige opblomstring. Allerede i 1413 fik Skagen købstadsrettigheder, men først da jernbanen og havnen kom på plads, fik byen købstadskaraktet.

Anlæggelsen af havnen forøgede antallet af fiskedage, og samtidig steg fiskepriserne betydeligt til gavn for de ca. 650 fiskere, der i 1907 kunne registreres i Skagen og Højen. Også handelen med fisk blev bedre organiseret, og en snes firmaer, som udelukkende beskæftigede sig med opkøb, pakning og forsendelse af fersk fisk, dukkede op. Flere af fiskehandlerne blev centrale personer i den udvikling, der førte Skagen fra det idylliske fiskerleje til et dynamisk centrum for dansk fiskeri og fiskeindustri.

Kong Frederik den d. 8 og kronprinsen deltog i festlighederne ved indvielsen af Skagen Havn i 1907.

De første fiskepakhuse på Skagen Havn var klar til brug i 1908, hvor de blev udlejet til Skagens fiskehandlere.

De oprindelige huse var hver især delt i fire afdelinger. I hver afdeling fandtes et stort isrum – der var isoleret med en lyngpakning mellem murene – et pakrum, et kontor og et opbevaringsrum til fiskekasser.

Da isværket blev opført i Skagen i 1917, var der ikke længere behov for at opbevare store ismængder i de gamle pakhuse, og isrummene blev omdannet til pakrum. I dag fungerer de gamle fiskepakhuse som sommersted for udskænkning af mad og drikke.

Havnemesterbolig og pakhuse

Staten traf hurtigt beslutning om, at der skulle opføres en havnemesterbolig samt en række pakhuse, som kunne udlejes til Skagens fiskehandlere. Ingeniør og vandbygningstekniker Johan Frederik Ernst Ollendorff var blevet ansat ved Vandbygningsvæsenet i 1872, og vedligeholdelsen af Skagen Havn kom til at høre under ham. Det var således Ollendorff, der udarbejdede de første tegningsforslag til både pakhuse og havnemesterbolig.

Skitserne til pakhusene blev bearbejdet af arkitekten Thorvald Bindesbøll, og de første fire pakhuse på havnen var klar til brug i maj 1908, nemlig de fire, der ligger på Fiskehuskajen.

På initiativ af tre nye fiskeeksportfirmaer blev der opført yderligere pakhuse i 1916 på Rødspættevej, og samtidig opførte Skagensbanen efter tegninger af Ulrik Plesner et pakhus parallelt med et af de gamle pakhuse.

Østligt i havnen tegnede Plesner også den karakteristiske lagerbygning for Det Danske Petroleums Aktieselskab. Bygningen blev desværre nedrevet efter havneudvidelsen i slutningen af 30'erne, hvor oliedepoterne blev flyttet ud på tværmolen syd for det nye bassin.

I 1907 var der i Skagen og Højen registreret ca. 650 fiskere og en lang række fiskehandlere – her samlet på Sømandshjemmet. Mange af dem blev centrale personer i den udvikling, der førte Skagen fra det idylliske fiskerleje til et dynamisk centrum for dansk fiskeri og fiskeindustri.

Ulrik Plesner tegnede videre på Ollendorffs skitser til en havnemesterbolig. Tømrermester N.C. Nielsen fik den samlede entrepriise ved byggeriet af havnemesterbygningen, og han blev bistået af de fremmeste af Skagens håndværkere: Murerne Eskildsen og Thellefsen, blikkenslager Hall, malermester Sjøbech, smedemestrene Henning og Andreas Jensen samt glarmester Berg.

Plan over Skagen Havn anno 1907. Nederst ses de to molearme.

Folkefest

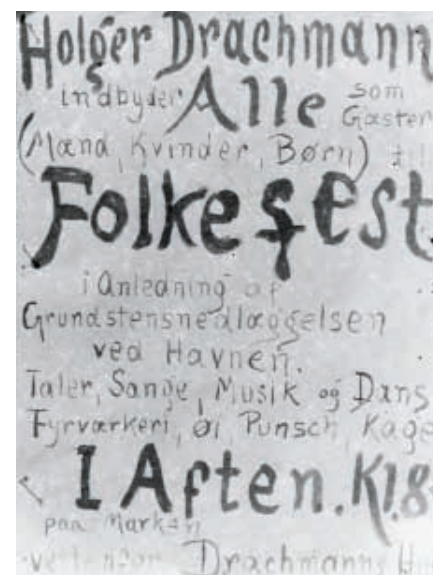
Skagens store digter, Holger Drachmann, inviterede byens befolkning til fest, da grundstenen til Skagen Havn blev nedlagt i 1904.

Grundstensnedlæggelse: Drachmann inviterede til fest

Bygningen af havnen startede sommeren 1904, og den 30. juli kunne trafikminister Christopher Hage nedlægge grundstenen. Overalt i byen gik flagene til tops, og på pladsen foran banegården var en båd smykket med flag og grønt. Ud over trafikministeren kastede også marineminister Jøhnke og indenrigsminister Enevold Sørensen samt vandbygningsdirektør Otterstrøm glans over begivenheden. Hage oplæste grundstensdokumentet og nedlagde den første grundsten. Efter ham fulgte Skagens borgmester Otto Georg Schwartz og kaptajn P. K. Nielsen, der var opsynsmand ved redningsstationerne i Skagen og Højen.

Der blev råbt hurra for havnen, for kongen og for trafikministeren, og det medbragte orkester akkompagnerede folkemængden, som stemte i med fædrelandssange. Det hele foregik i bagen-de sol og med havet liggende spejlblankt. Efter højtideligheden var der middag for indbudte gæster på badhotellet på Grenen. Til festen var også Skagens store marinemaler og digter, Holger Drachmann, inviteret. Imidlertid mente digteren, at der også skulle festes for byens be-folkning, for det var dog for dem, man byggede havnen. Derfor lod han om morgenen den 30. juli plakater med følgende tekst sætte op i byen:

Holger Drachmann indbyder Alle som Gæster (Mænd, Kvinder og Børn) til Folkefest i Anledning af Grundstensnedlæggelsen ved Havnen. Taler, Sange, Musik og Dans Fyrværkeri, Øl, Punsch, Kage I Aften Kl. 8 paa Marken vesten for Drachmanns Hus

Ved Drachmanns egen fest i Vesterby i anledning af grundstensnedlæggelsen til havnen, blev der sunget, spillet, danset og drukket til midnat.

Ministrene og byens spidser festede på Badehotellet. Drachmann læste sit hyldestdigt for havnen, hvorefter han hastede tilbage til sin egen fest i Vesterby. Her blev der sunget, spillet, danset og drukket til midnat - og også ministrene Hage og Jøhnke deltog på et tidspunkt i løjerne.

Til festen havde Drachmann skrevet en tale, som imidlertid aldrig blev holdt. Men trykt blev den - både i Politiken og i Grenen, den lokale ugeavis.

Havnemestre og havnebetjente

I 1905 stod havnemesterbygningen færdig, og den første havnemester kunne flytte ind. Det var havnemester Ole Johan Christian Olsen, der blev født på Fænø i 1855. Han stak til søs som 16-årig med skonnerten "Fylla" af Assens og tog få år senere styrmandseksamen, hvilket førte ham ind i Krydstoldvæsenet. Han reddede i december 1899 under en snestorm i Kattegat to fiskere fra druknedøden. I 1902 blev han havnemester på Anholt, hvorefter fulgte jobbet som havnemester i Skagen pr. 1. november 1907.

Havnemestre i Skagen

1907-1914	Ole Johan Christian Olsen
1914-1917	Rasmus Voigt
1917-1922	Vilhelm Peter Andreas Larsen
1923-1931	P. Hyldal
1931-1943	Mathias Johan Kolster
1943-1965	Aage Petersen
1965-1970	Carsten Husted Schjørring
1970-1977	Aage Fischer
1977-1992	Bruno Thaibert (fraflyttede 1982)

Han ankom direkte fra Anholt med damperen "Mjølner", som også var lastet med den nye havnemesters ejendele. Det blev Olsens lod at sætte skik på skagensfiskernes unoder. Hidtil havde fiskerne kunnet gebærde sig, som de ville, men da havneanlægget stod færdig, var det også blevet tid for vedtægter og regulativer for færdsel, losning og opankring i den fra starten meget populære havn. Havnemester Olsen klarede opgaven og gjorde sig også gældende i mange andre sammenhænge, bl.a. som medlem af Skagen Byråd.

I 1914 blev han udnævnt til havnemester i Frederikshavn, hvor han bestred stillingen til pensioneringen i 1922.

Herefter overtog havnemester Rasmus Voigt, som residerede i havnemesterboligen, til han i 1917 modtog det obligatoriske guldur med inskription og blev afløst af havnemester Vilhelm Peter Andreas Larsen (1873-1947). Larsen var født i København og havde i 13-14 år arbejdet i Vandbygningsvæsenets tjeneste. I over en halv snes år var han styrmand på forskellige uddybningsfartøjer, og de sidste par år før udnævnelsen til havnemester i Skagen var han kaptajn på "Sandsugeren". I 1922 blev han havnemester i Frederikshavn, og i 1931 rykkede han endnu længere sydpå, idet han overtog en tilsvarende stilling i Esbjerg.

Fra 1923 og indtil 1931 var havnemester P. Hyldal på posten, hvorefter Kolster flyttede ind i havnemesterboligen. Havnemester Mathias Johan Kolster var Fanødreng, født i Nordby i 1875. Hans første hyre var i 1890 med S/S "Ekspres". I 1907 blev han ansat ved Vandbygningsvæsenet, hvor han fra 1915 var skibsfører på bugserbåden "Prøven". Fra 1931 til 1943 var han havnemester i Skagen.

Havnemester Aage Petersen – i folkemunde kaldet Rocambole – overtog i 1943 posten som havnemester. Han var født i 1896 og stak 14 år gammel til søs med den norske bark "Formica" og pløjede verdenshavene, før han endte som officer på skoleskibet Georg Stage. I 1923 blev han styrmand i Vandbygningsvæsenet, hvor han sejlede med "Sandsugeren" og i øvrigt var med til at grave sejlrenden ved Skagen.

Tyve år senere blev han udnævnt til havnemester i Skagen, hvor han fungerede frem til 1965 i en periode, hvor havnen var inde i en rivende udvikling. Man gennemførte den store udvidelse mod vest, og alligevel var der konstant problemer med at skaffe plads til færger, olietankere, skoleskibe, marineskibe, fremmede trawlere og den store hjemmeflåde. Ved siden af havnemestertjansen var Rocambole hyppigt i funktion som hav-

nelods, og som formand for Skagen Marineforening – provinsens største – var han i stadig forbindelse med maritime kredse landet over.

Aage Petersen blev afløst af Carsten Husted Schjørring, der også stammede fra Fanø. Han tog styrmands-, skibsfører- og radiotelegrafisteksamen i 1934, hvorefter han sejlede for rederiet A.P. Møller til han i 1943 blev havneassistent i Frederikshavn. I 1959 blev han udnævnt til havnemester i Hirtshals, hvorfra han i 1965 kom til Skagen. Han vendte tilbage til Frederikshavn i 1970, denne gang som havnemester. De næste seks år hed havnemesteren i Skagen Aage Fischer, hvorefter den sidste havnemester med bolig i havnemesterboligen, Bruno Thaibert, overtog roret.

Bruno Thaibert startede sin karriere på skoleskibet Georg Stage og var dernæst forhyret på

Skagen Havn anno 1950.

skonnerten "Anna Thora" af Aalborg, der sejlede træ fra Sverige til Færøerne. På forskellige dampskibe nåede han kloden rundt, inden han i 1958 gik i land og startede i Vandbygningsvæsenet, senere kendt som Statshavneadministrationen. Han fungerede i Esbjerg og Frederikshavn, før han en kort stund var slusemester i Thorsminde, inden han blev den første havnekaptajn i den nybyggede Hanstholm Havn. I 1977 overtog han ledelsen af Skagen Havn. I Skagen giftede han sig med den stedlige sognepræst, hvilket i folkelige kredse straks blev udlagt som en alliance mellem hav og himmel.

Svenskerne og sildefiskeriet

Kort tid efter at havnen var blevet indviet i 1907 og en længere årrække frem, fandt der et stort svensk sildefiskeri sted ved Skagen. Sildestimerne fortrak fra skærgårdskysten og søgte længere og længere over mod de danske kyster. I januar 1914 var således hele den bohuslänske sildeflåde - 800-1000 både - i aktion i farvandet vest for Fyrskibet. Hovedparten af fangsten blev i lastfartøjer sejlet til Marstrand, Kalfsund og andre pladser i Bohuslän, men der blev også landet mange fisk i Skagen Havn. Der var en kolossal travlhed på havnen døgnet rundt, og man kunne

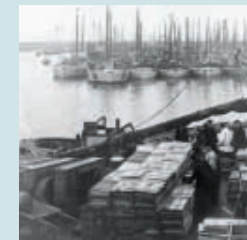
"Der var en kolossal travlhed på havnen døgnet rundt"

Senest har Gunder Laursen, Børge Christensen, John Pedersen og nu Willy B. Hansen resideret i havneadministrationen på Havnevagtsvej.

Der var – ud over havnemesteren - plads til to havnebetjente og deres familier i havnemesterboligen, og i stil med mestrene satte også havnebetjentene deres umiskendelige præg på havnen.

spadsere rundt i hele havnebassinet, hvor bådene lå ganske tæt, når hele flåden var inde for losning og proviantering.

Der boede på denne tid godt 3.000 mennesker i Skagen, og når det gik hedest til, fordoblede bohuslänerne indbyggertallet. Biografen, beværtningerne, kirken, Sømandshjemmet, barbérstuerne og butikkerne myldrede med svenskere, og

de handlende bad om dispensation fra lukkeloven. Sildefiskerne kom til Skagen om aftenen og skulle af sted igen ved daggrø forsynet med petroleum og proviant. Bohuslänerne kom dog hviledagen i hu og fiskede ikke om søndagen. Da lå hele flåden ved kaj med flagene hejst og var et festligt skue.

Sildeeventyret rejste hurtigt kravet om mere kajplads i havnen samt om ombygning af Skagensbanen til normalt spor. Dagligt skulle der op mod 100 jernbanevogne afsted fyldt med sild iset i kasser.

Første verdenskrigs knaphed på fødevarer og brændstof skabte også konflikter i forbindelse med sildefiskeriet: Svenskerne var nemlig ved at æde skagboerne ud af huset! Situationen førte til, at proviantering kun kunne ske efter rekvisi-

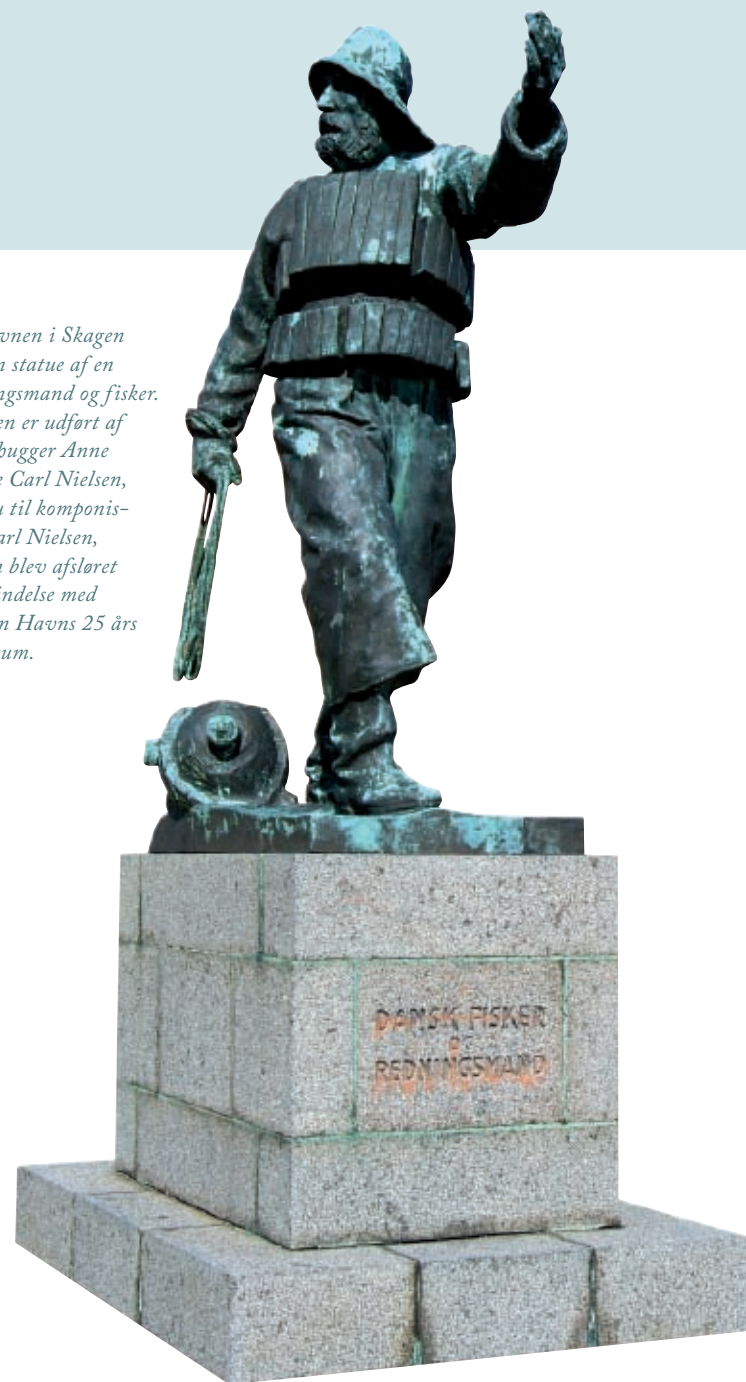
tion, som blev nøje overvåget af myndighederne. I perioder beordrede politimesteren også beværtningerne lukket, når svenskerne var i byen. Når det ikke var fiskevejr og sildefiskerne i flere dage var uvirksomme, kunne det undertiden føre til skærmydsler.

I 1925 blev den svenske sømandskirke på havnen i Skagen indviet. Nu havde svenskerne fået deres eget tilholdssted, og samme år byggede man den første auktionshal, hvor den organiserede handel med fisk kunne finde sted. Hallen blev placeret på den pier i østbassinet, som var blevet etableret allerede i 1916. Den første auktionsmesterbevilling blev i 1923 givet til Thomas Andreasen Geisnæs (1880-1946) og senere overtaget af sønnen Aage Geisnæs, der var auktionsmester til 1979.

Lokale fiskere gør klar til dagens arbejde ved Skagen Sønderstrand. Året er 1906.

På havnen i Skagen står en statue af en redningsmand og fisker. Statuen er udført af billedhugger Anne Marie Carl Nielsen, hustru til komponisten Carl Nielsen, og den blev afsløret i forbindelse med Skagen Havns 25 års jubilæum.

”Fiskeren og Redningsmanden”

Havnen havde 25 års jubilæum i 1932. Det skulle fejres med opstillingen af Anne Marie Carl Niensens statue ”Fiskeren og Redningsmanden” på pladsen foran havnemesterboligen. Fra starten var der stor opbakning til projektet blandt byens beboere, men pludselig vendte stemningen. Man opdagede, at modellen til statuen var en fisker fra Hanstholm, C.C. Harboe, en gæv mand, der i øvrigt for længst havde sat livet til på havet.

Skagen Havn

Havnens historie går tilbage til 1907, hvor kong Frederik d. 8. foretog den højtidelige indvielse. Havnen er siden udvidet i 1917, 1939, 1965 og senest i 1979 med en stor udvidelse mod øst.

Skagen Havn har siden indvielsen udviklet sig til en af Danmarks vigtigste fiskehavne – tilmed Nordeuropas største modtager af pelagiske fisk og med materiel til forarbejdning og distribution af primært sild og makrel, der eksporteres til store dele af verden.

Opstillingen af statuen ”Fiskeren og Redningsmanden” ved Skagen Havns 25 års jubilæum i 1932 måtte ske under politibeskyttelse, idet skagboerne havde opdaget, at modellen til statuen var en fisker fra Hanstholm, C.C. Harboe, og ikke en af deres egne – hvorfor de kraftigt modsatte sig opstillingen.

Nogle fandt det også kritisabelt, at statuen oprindelig var skabt til et helt andet formål, nemlig som bifigur på rytterstatuen foran Christiansborg. Stemningen var til sidst så oppisket, at opstillingen måtte ske under politibeskyttelse. Med tiden forligede skagboerne sig dog med den markante figur, og da en gruppe Hanstholm-borgere for en snes år siden forlangte at få statuen af Harboe flyttet til vestkysten, kunne det naturligvis slet ikke komme på tale.

I 1938 kom den første store havneudvidelse: Et stort østbassin med en nybygget auktionshal, og

blot fem år senere blev der bevilget syv millioner kroner til en vestlig havneudvidelse. Tyskernes tilstedeværelse forhindrede dog byggeriet, som først blev gennemført i løbet af 50'erne. I løbet af 1960'erne kulminerede fiskeriet for så vidt angår antallet af fiskefartøjer. Mere end 400 kuttere var da hjemmehørende i Skagen, og man byggede en ny auktionshal mellem auktionskontoret og fiskerikontrollens bygning. Den foreløbig sidste havneudvidelse – atter mod øst – var afsluttet i 1979.

Fornyelse i dansk bygningskunst

Historien om havnemesterboligen i Skagen, beskrivelsen af havnens industrielle udvikling og beretningerne om havnens folkelige liv tegner til sammen et billede af en ejendom, som i både arkitektonisk og kulturhistorisk perspektiv er ganske betydelig for den danske kulturarv.

Og ser man på arkitekten bag havnemesterboligen, Ulrik Plesner, hersker der heller ingen tvivl om, at bygningen må regnes for en af hans mest

Størst blev hans virke imidlertid i København, Ringkøbing og ikke mindst Skagen, som kom til at stå uløseligt knyttet til hans navn.

Den enkelt opbyggede havnemesterbolig med sin varierede komposition er måske hans bedste værk i foreningen af engelske og danske træk, og den regnes da også som Plesners absolutte hovedværk i Skagen.

“Havnemesterboligen er istandsat efter alle kunstens regler, så den nu igen er en perle i byen”

betydningsfulde og tilmed et smukt eksempel på den fornyelse, der prægede dansk bygningskunst for godt 100 år siden.

Arkitekten Ulrik Plesner var i høj grad med til at skabe denne fornyelse i dansk bygningskunst. Hans ”jyske arkitektur” blev fælleseje for hele landet, og Plesner-inspireret byggeri ses i alle egne.

Den repræsenterer samtidig et brud med datidens hjemlige arkitekturtradition og er et eksempel på Plesners generation af arkitekter, der samlede sig om læresætningen ”Byg huse indefra og udefter”.

Alt skabtes fra bunden i en fri, personlig proces med inspiration fra ældre borgerlig byggeskik, England og murstensbarokken.

”Vi er meget glade for at Realea A/S har købt bygningen og nu vil istandsætte den efter alle kunstens regler, så den igen bliver en ren perle i byen. Vi har planlagt, at bygningen skal bruges til turistkontor, erhvervshus, kontorfaciliteter for iværksættere m.m., og håber dermed at skabe endnu bedre samarbejde og dynamik i vores erhvervspolitik, samtidig med at der stadig er offentlig adgang til bygningen. Som borgmester er det dejligt at kunne tilbyde turistforeningen og erhvervshuset at rykke ind i så flot en bygning med så god en beliggenhed på havnen”, sagde Skagen Kommunes borgmester, Hans Rex Christensen, da Realea i foråret 2005 havde købt ejendommen og indgået aftale med kommunen om lejemål.

September 2006
Havnemesterboligen i Skagen

Udgivet af Realea A/S

Fotos:

Arkitekt Frants Frandsen, Realea A/S
Arkitekt m.a.a. Søren Kibsgaard
Lokalsamlingen i Skagen

Kildemateriale:

- Abildgaard, Søren: Beskrivelse over købstæden Skagen, dens nærværende oeconomicke tilstand og fiskeriets beskaffenhed sammesteds
- Danmarks og Norges Oeconomicke Magazin, 1761, side 343-360
- Dansk Fiskeri Tidende 1902-1915
- Vendsyssel Tidende 1902-1932
- Finsen, Helge: Arkitekten Ulrik Plesner. København 1951
- Huse i Skagen. Skagen 1981-1982. Bind 1-2, 1981-82

Grafisk design:
okaydesign.dk

Tryk:
Clausen Offset, Odense

Tekst og redaktion:
Realea A/S
Arkitekt m.a.a. Søren Kibsgaard
Arkitekt m.a.a. Christen Justesen
Bibliotekar Hans Nielsen

Forsidefoto:
Arkitekt Frants Frandsen, Realea A/S